

РЕГІОНАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА
РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ
ДЕРЖАВИ

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	5
ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ	5
В СУМСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	5
1.1. Внутрішні та зовнішні чинники розвитку туризму в Сумській області .	5
1.2. Туристичні ресурси як основа розвитку туризму в регіоні	11
РОЗДІЛ 2	14
СТАН РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ	14
2.1. Аналіз стану розвитку туризму в Сумському регіоні	14
2.2. Характеристика туристської інфраструктури Сумської області	17
РОЗДІЛ 3	19
РОЗРОБКА АКТИВНОГО ТУРУ «СУМЩИНА ЕКСТРЕМАЛЬНА».....	19
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	28

ВСТУП

Сумщина – овіяний легендами і славою Слобожанський край. Його землями несуть свої води красень Псел і задумлива Ворскла, могутній Сейм і зачарована Десна, оспівана творами Олександра Довженка. Безкраї смарагдові луки, мальовничі озера та густі ліси, широкі лани та духмяні трави – все це Сумщина, невід’ємна часточка України.

У своєму історико-культурному арсеналі Сумщина має міста з тисячолітньою історією: Глухів – колишня гетьманська столиця України, Путивль – перша згадка про який датується 1146 роком в Іпатіївському літописі; Ромни, який був центром проведення ярмарків на Слобожанщині, на кшталт славнозвісних Сорочинців на Полтавщині. Зазначені міста входять до всеукраїнського туристського маршруту «Намісто Славутича».

Потужний історико-культурний потенціал для розвитку туризму в області мають також міста Конотоп, Лебедин, Тростянець, Охтирка, які цікаві туристам для відвідування.

Сумська область багата на об’єкти природно-заповідного фонду. Завдяки значним лісовим масивам, особливо на півночі області, місцеве повітря наділене лікувальними властивостями. Саме тому найбільшою цінністю області вважають чисте повітря та мінеральні джерела, вода якої за своїм складом майже ідентична відомій «Миргородській».

Таке розмаїття туристських ресурсів сприяє ефективному розвитку різних видів туризму, у тому числі – активного, пригодницького та екстремального.

За даними пілотного дослідження 61 % респондентів, особливо молодь, хотіли б обрати подорожі з використанням активних засобів пересування – пішохідні та велосипедні походи, байдаркові сплави, лижні прогулянки тощо. На питання, чи приваблюють їх екстремальні подорожі із застосуванням технологій активного туризму, 54 % опитуваних дали позитивну відповідь.

На питання, чи в достатній мірі респонденти знайомі з природними та історико-культурними ресурсами Сумщини, тільки 38 % опитуваних дали стверджувальну відповідь.

Оскільки студентська та робітнича молодь є сегментом суспільства з невисокими статками, то дану категорію туристів задовольняють низькобюджетні подорожі, що підтвердили 54 % осіб у віці до 25 років. Зазначена категорія респондентів висловила зацікавленість в ознайомленні з багатою природою рідного краю, використовуючи бюджетний варіант подорожей на маршрутах активного туризму.

Організація пригодницьких, екстремальних турів на території регіону є досить актуальним питанням, що може зацікавити туристичні підприємства області у розробці даних маршрутів. Тому тема даної наукової роботи є актуальною у популяризації Сумщини на туристичному ринку послуг.

Мета роботи: дослідити умови розвитку регіонального туризму як складової туристичного потенціалу держави.

Завдання: 1. Схарактеризувати чинники та умови розвитку туризму в Сумській області.

2. Дослідити стан розвитку туризму в Сумській області.

3. Розробити активний тур «Сумщина екстремальна».

Методи дослідження: теоретичні методи – аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; емпіричні – опитування, анкетування; практичний метод.

РОЗДІЛ 1
ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ ТА УМОВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ
В СУМСЬКОМУ РЕГІОНІ

1.1. Внутрішні та зовнішні чинники розвитку туризму в Сумській області

На розвиток туризму в регіоні впливають безліч чинників, які різними науковцями класифікуються по-різному.

Розвиток туристичної галузі в регіоні залежить від багатьох умов, а саме: природно-географічних, історико-політичних, соціально-економічних, демографічних тощо.

Як стверджує Т. В. Момонт, з точки зору впливу на туристичну діяльність усі фактори поділяються на фактори залучення (спонукають до подорожі – природні, культурні та соціальні умови в країні, де формуються туристичні потоки) та фактори диференціації попиту (впливають на вибір місця подорожі – туристичні ресурси, розвиток інфраструктури, рівень соціально-економічного розвитку країни) [12].

На розвиток туризму в Сумській області впливають деякі внутрішні та зовнішні чинники.

Внутрішні фактори розвитку туризму в регіоні є визначальними для ринку туристичних послуг. Серед них – природно-географічні та кліматичні; наявність та збереженість природних ресурсів і можливість їх використання; стан розвитку туристичної інфраструктури і транспортних мереж тощо. Як стверджує професор І. М. Школа, значний вплив на формування туристичного ринку регіону справляють базові складові туристичного продукту: капітал, технології, кадри та туристичні ресурси [23].

До найважливіших груп туристично-рекреаційних ресурсів, на його думку, належать:

- економічні;
- природні;
- кліматичні;
- культурно-історичні;

- трудові;
- фінансові;
- соціальні;
- виробничі [19].

Економічні чинники в регіоні представлені рівнем фінансового забезпечення населення. В Сумській області розвинені машинобудівна, хімічна, нафтовидобувна, харчова промисловість та сільське господарство (рослинництво), то дані чинники мають досить суттєвий вплив на розвиток туризму в регіоні.

Природні чинники характеризуються наявністю природних умов та ресурсів. Сумщина має значну залісеність території, особливо на півночі; на півдні області – зона лісостепу. Також в регіоні представлена достатньо густа мережа річок, серед яких: Десна, Сейм, Ворскла, Псел, Сула, Хорол, Клевень, Івотка – всі вони є лівими притоками Дніпра. На цьому багатстві природних ресурсів створені гідрологічні, ботанічні, орнітологічні заповідники, заказники та інші природоохоронні території.

За даними В. Ф. Кифяка Сумщина відноситься до регіонів України у яких об'єкти природно-заповідного фонду становлять 5 – 7 % території, займаючи друге місце разом із Чернівецькою та Рівненською областями серед інших регіонів України.

Таблиця 1.1.

Частка заповідного фонду регіонів України [9]

Частка заповідного фонду (%)	Регіони
від 8 до 13 %	Тернопільська, Херсонська, Закарпатська, Івано-Франківська, Хмельницька області
5-7 %	Сумська, Рівненська, Чернівецька області
3-5 %	Чернігівська, Львівська області, Республіка Крим
до 3 %	Донецька, Миколаївська, Полтавська області
до 2 %	Волинська, Житомирська, Запорізька, Одеська, Черкаська області
до 1 %	Вінницька, Дніпропетровська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Харківська області

Кліматичні чинники характеризуються впливом погодних факторів на навколишнє середовище. Сумщина знаходиться у помірному поясі з помірноконтинентальним типом клімату. Північно-східна частина України, яку займає Слобожанщина, має достатньо суворі зими, з тривалим морозним періодом та стійким сніговим покривом, величина якого дозволяє займатися лижним туризмом у межах області, не виїжджаючи у віддалений Карпатський регіон.

Культурно-історичні чинники характеризуються наявністю в регіоні культурно-історичних пам'яток, їх стан та доступність для відвідування туристами.

У забезпеченості північно-східного регіону України туристськими кадрами позитивну роль виконують заклади вищої освіти та ліцей, розташовані в обласному центрі Сумщини, завданнями яких є здійснення підготовки висококваліфікованих фахівців для туристської галузі.

Вітчизняний науковець В. Ф. Кифяк наводить перелік факторів, що виступають формуючими при функціонуванні туристичного ринку, а саме:

1. Демографічні.
2. Матеріальне та соціальне становище населення.
3. Рівень освіти громадян.
4. Середня тривалість відпустки в державі.
5. Професійна зайнятість.
6. Інші [5].

Дослідивши наукові праці провідних вчених, виділимо регіональні внутрішні чинники серед специфічних передумов розвитку туризму:

- Природні чинники: географічне положення, клімат, різноманітність флори та фауни;
- Чинники, що пов'язані з культурно-історичними особливостями регіону: мовні особливості етнічних груп, що населяють регіон; особливості релігії, як елемента культури; особливості фольклору, побуту тощо;

Соціально-економічні чинники: розвиненість галузей народного господарства, трудова зайнятість населення, рівень освіти (як одного з елементів забезпечення туризму кваліфікованими працівниками), рівень медицини, якість життя населення тощо;

– Розвиненість загально-регіональної інфраструктури (транспортного сполучення, споруд, інформаційних мереж) і туристичної інфраструктури (закладів розміщення, харчування, сфери розваг тощо).

Не менш важливим фактором серед внутрішніх чинників розвитку туризму в регіоні є зацікавленість місцевої влади. У 2017 році в Україні прийнята Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року, на основі якої створені регіональні Програми розвитку туризму.

Із 2018 року функціонує Програма сталого розвитку туризму в Сумській області на 2018 – 2022 роки, метою якої є:

– забезпечення сталого розвитку туристичної галузі у Сумській області, популяризація туристичних маршрутів, створення туристичних продуктів, сприяння підвищенню рівня зайнятості, збереженню і розвитку культурного потенціалу, збереженню екологічно безпечного навколишнього середовища, активізації розвитку сфери туризму згідно з міжнародними стандартами якості та з урахуванням європейських цінностей;

– залучення малого та середнього бізнесу до туристичної сфери;

– сприяння системі якісної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичного супроводу, обслуговування та розробці й упровадженню національних стандартів надання туристичних послуг відповідно до міжнародних стандартів;

– підвищення якості життя населення;

– створення конкурентоспроможних туристських продуктів на засадах системної маркетингової діяльності;

- ефективне і комплексне (економічне, соціальне, екологічне та інноваційне) використання наявного туристичного та курортно-рекреаційного потенціалу, розвиток та брендінг туристичної Сумщини;
- удосконалення інформаційної інфраструктури рекреаційних та туристичних послуг шляхом створення центрів туристичної інформації та туристичних кластерів [17].

Крім внутрішніх (ендогенних) чинників, існують також зовнішні (екзогенні) чинники, від яких залежить стан туристської індустрії регіону. Так, вітчизняні вчені В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух зазначають, що зовнішні чинники впливають на туризм за допомогою демографічних і соціальних змін; економічного і фінансового розвитку; змін політичного і правового регулювання; технологічних змін; торгового розвитку; транспортної інфраструктури і безпеки подорожей [20].

Наведені на рис. 1 чинники впливу на розвиток туристичної діяльності окреслюють головні напрями розвитку туристичної індустрії. Варто зазначити, що всі ці фактори мають як позитивний, так і негативний вплив на розвиток туризму в регіоні.

Основні зовнішні фактори розвитку туристичної індустрії

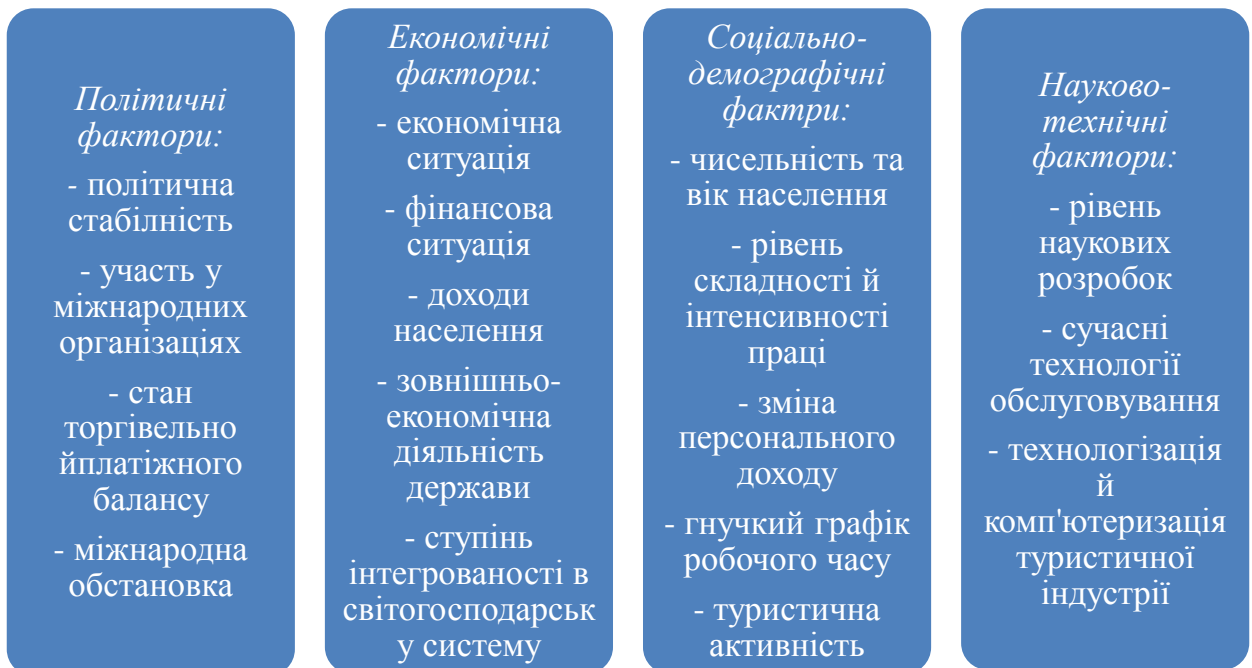

Рис. 1. Зовнішні фактори розвитку туристичної індустрії [22].

1. Політичні фактори – стабільна політична ситуація в країні є головною з умов для розвитку регіонального туризму. Сумщина займає прикордонне положення з Російською Федерацією, що в умовах політичної напруженості у відносинах не сприяє

2. Економічні фактори – успішне функціонування державної економіки матиме позитивний вплив на розвиток туристичної індустрії в регіонах країни. Від стану економіки залежить рівень доходів населення, які в свою чергу є туристами в межах своєї країни або регіону.

На Сумщині функціонують підприємства машинобудівної галузі (СНВО імені М. В. Фрунзе), хімічної (виробниче об'єднання «Сумхімпром», виробниче об'єднання «Імпульс» м. Шостка), харчової промисловості, фармакологічні підприємства тощо.

3. Соціально-демографічні фактори – загальна чисельність населення, яка в області складає 1,1 млн. осіб. Нажаль, демографічна ситуація в межах регіону та України в цілому не сприятлива для розвитку туристської галузі й туристичній активності населення.

4. Науково-технічні чинники – застосування інноваційних технологій, комп'ютеризація виробничого процесу при організації туристського бізнесу.

Таким чином, сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників формують умови для функціонування індустрії туризму і гостинності в регіоні, впливаючи на загальний рівень атрактивності туристичної дестинації.

1.2. Туристичні ресурси як основа розвитку туризму в регіоні

Туристичні ресурси Сумської області досить різноманітні. Територія регіону надзвичайно багата історико-культурними пам'ятками. В її володінні майже 1,5 тис. пам'яток історії, 780 – археології, 102 пам'ятки монументального мистецтва, 373 пам'ятки архітектури, 6 садово-паркових архітектурних ансамблів та 3 монастирські ансамблі. Її туристський потенціал нескінченний, оскільки через Сумщину пролягла межа з «Диким полем», де синтезувалася культура багатьох народів з часів Київської Русі.

Сумщина має 291 об'єкт природно заповідного фонду [2]. У Сумській області нараховується понад 170,0 тис. га земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення, які мають особливий статус охорони. За винятком єдиної категорії найвищого рангу (біосферних заповідників), природно-заповідний фонд (ПЗФ) області представлений усіма іншими категоріями [10].

Справжньою перлиною у загальнодержавній скарбниці заповідного фонду є Національний природний парк «Деснянсько-Старогутський». Територія парку поділяється на Старогутську та Придеснянську. Незважаючи на географічне сусідство, вони зовсім не схожі одна на іншу за флорою і фауною. Приміром, Старогутська частина – це єдиний сосновий масив, який є південною складовою відомих Брянських лісів. Тут господарюють осокові болота, луки та чагарники. Рослинність має багато тайгових особливостей. Заболоченість цієї частини території перевищує 7 відсотків.

У Придеснянській частині парку переважають широкі луки з високим різнотрав'ям, переліски з ясена, дуба та осики. У заплаві Десни ростуть злаки – китник лучний, лепешняк великий, верба гостролиста, реліктові види рослин – сальвінію плаваючу, водяний горіх, плавун щитолистий [8].

Однією із видатних пам'яток степового ландшафту на Сумщині є степовий заповідник «Михайлівська цілина», який знаходиться в Лебединському районі. Його неповторність полягає у різноманітності степового різнотрав'я: за весняно-літній період ця місцевість змінює свою зовнішність від 8 до 10 разів, у залежності від того, які види трав квітнуть.

Яблуня-колонія є одним з найунікальніших об'єктів Сумщини, що входить до списку «Семи чудес України». Розташована на території Кролевецького району та є ботанічною пам'яткою загальнодержавного значення. Вік колонії понад 200 років. Розташована на площі близько 1000 квадратних метрів, вона являє собою яблуневий сад, створений від укоріненого гілля дерев. Завдяки цій особливості, яблуня увійшла до історії садівництва [24].

На території Тростянецького району знаходяться національний природний парк, 2 заказники, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення, 2 ботанічні пам'ятки природи місцевого значення; 8 заповідних урочищ [16].

Тростянецький парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва. Знаходиться в західній околиці м. Тростянець в урочищі «Нескучне», займає

площу 253 га. Основу цього парку складає лісовий масив, три озера, розташовані в колишньому руслі р. Тростинка.

Ландшафтний заказник загальнодержавного значення «Шалигінський» знаходиться неподалік сіл Старикове та Шалигіно на півночі області (Глухівський район). Територію заказника складає лісова місцевість, площею 2868,1 га. До складу заказника входять мальовничі заплави річок Клевені та Обести. Унікальність цього заповіднику полягає в тому, що на його території збереглися сосни, яким понад 200 років. На сьогодні тут виявлено п'ять видів рослин, що входять в Червону книгу України [6].

Середньосеймський ландшафтний заказник загальнодержавного значення включає в себе території Путивльського, Білопільського та Буринського районів. За площею – 2020,8 га, розміщений в долині річок Сейм та Вир. Територія, здебільшого, зайнята луками, а також прибережно-водною рослинністю. Цей заказник є найбільш цінним в природно-заповідному фонді Сумщини [6].

Різноманіття природних ресурсів Сумської області сприяє розвитку на її теренах різних видів туризму, у тому числі – з використанням активних засобів пересування; пішохідного, велосипедного, водного, лижного. У поєднанні з екскурсійною складовою при наявності різноманітних історико-культурних ресурсів Сумщина має всі можливості бути атрактивною дестинацією України.

РОЗДІЛ 2

СТАН РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

2.1. Аналіз стану розвитку туризму в Сумському регіоні

Програма сталого розвитку туризму в Сумській області з 2018 – 2022 рр. зазначає, що на сьогодні в області функціонує 4 регіональних маршрути, які можуть використовуватися у туристичній діяльності, а саме:

1. «Золоте намисто Сумщини»: Глухів – Соснівка – Путивль – Нова Слобода – Суми – Низи – Недригайлів – Пустовійтівка – Засулля – Хоружівка – Ромни. Маршрут створений у 2008 р. і є одним із популярних в екскурсійній діяльності не тільки сумських фахівців, але й у екскурсиводів інших регіонів України.
2. «Сумщина слобідська». Маршрут охоплює такі населені пункти: Суми – Лебедин – Тростянець – Охтирка – Буймерівка.
3. «Слобожанські мандрівки»
4. «Рекреаційна водна подорож на байдарках по р. Псел» – розроблений у 2012 році. До його складу увійшло 4 маршрути, 3 із яких – маршрути «Уїк-енду», а саме:
 - Водний маршрут по р. Псел «с. Ольшанка – м. Суми»;
 - Водний маршрут по р. Псел «с. Низи – с. Бішкінь»;
 - Водний маршрут «с. Миропілля – с. Бішкінь» [14].

Крім цього, пропонується до використання 6 тематичних маршрутів активного туризму (пішохідний, велосипедний, лижний):

1. «Козацькими стежками»
2. «Заповідними стежками Сумщини»
3. «Сумщина в часи Великої Вітчизняної війни»
4. «Літературна і музична Сумщина»
5. «Старожитності Сумщини»
6. «Народні ремесла Сумщини»

Маршрути, задекларовані регіональною Програмою розвитку туризму використовують у своїй діяльності місцеві туристські підприємства, а саме: туроператори «Росинка», «Рожева чайка», туристичні агенції «На Набережній», «Раєва», «Суми – Турист» та інші.

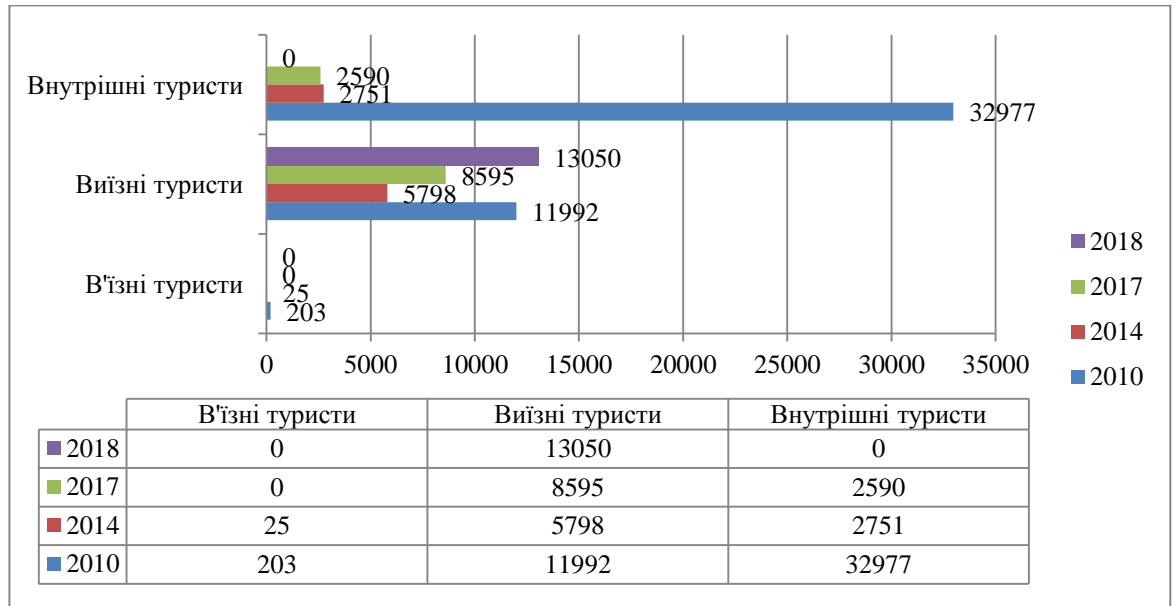

Рис. 2.1. Кількість туристів, обслугованих туроператорами та турагентами, за видами туризму в Сумській області (тис. чол.) [4]

Для залучення туристів на Слобожанщину повинна бути достатня кількість розроблених турів з активного туризму і туристсько-спортивних турів. Тому місцеві туроператори повинні залучати туристські кадри до розробки та реалізації зазначених турпродуктів.

Моніторинг ринку активного туризму на Сумщині свідчить, що даний сегмент залишається не достатньо заповнений. Наприклад, регіональний туроператор «Рожева чайка» є розробником активних турів по області та Україні, а саме байдаркові сплави, гірські сходження на вершини Карпат, кінні одноденні походи. Туроператор «Золота Рив'єра» також є розробником активних турів. Крім цього, організацією байдаркових походів займається «Центр активного дозвілля «Відчайдухи». Але цих туристських підприємств

не достатньо для того, щоб задовольнити запити споживачів тур продуктів з активною складовою відпочинку.

Сумщина має великий потенціал та багато ресурсів для розвитку різних видів туризму. В кожному місті чи селищі в області є певні туристичні ресурси, які можуть стати окрасою як конкретної місцевості, так і всього регіону.

Активні тури з використанням активних засобів пересування можуть урізноманітнюватися екскурсійною складовою, оскільки Сумщина має значну кількість історико-культурних об'єктів.

Такі міста як Тростянець, Глухів, Путивль, Ромни, Конотоп, Кролевець та обласний центр є відомими по всій території України, але залишилися ще певні райони, в яких знаходиться багато цікавих, а головне – туристично привабливих ресурсів. Для їх популяризації потрібно розробляти та впроваджувати в роботу маршрути, які будуть пролягати саме через такі території.

Місто Тростянець має в своєму арсеналі багато цікавих пам'яток, не зважаючи на те, що місто порівняно молоде, ще не досягло свого 360-річчя. Серед найвідоміших є Круглий двір, палац Кенінга, Благовіщенська церква, Тростянецький парк. Ця територія завдяки своєму швидкому розвитку в сфері туризму змогла швидко стати однією з найбільш відвідуваних територій області.

Місто Глухів овіяний гетьманською славою край, нажаль не користується високою популярністю серед туристів. З козацької доби частково уціліла фортеця із мурованою Київською брамою, а також Радний майдан, Миколаївська та Вознесенська церкви. Окрасою міста є будівля Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка [3].

Пам'яткою №1 у Путивлі є Мовчанський монастир – великий культовий комплекс. Розташований на високому пагорбі над долиною річки Сейм, звідки відкриваються прекрасні краєвиди на околишні ландшафти. На

іншому пагорбі, над долиною розташоване городище літописного Путивль-града. Поряд із ним знаходяться мальовничі руїни стародавньої господарської споруди із водонапірною баштою (XIX – XX століття). У межах городища, в оточенні парку, височіє пам'ятник Ярославні [18].

Конотоп – місто козацької слави, єдине місто на Сумщині, що має трамвайну мережу. Від радянських часів до цього часу у місті функціонує завод з ремонту дизель-потягів. Конотоп також відомий своїм музеєм авіації, на території якого знаходяться унікальні та єдині в своєму роді екземпляри авіаційної техніки.

Кролевець – місто, яке відоме не лише на території України, а й далеко за її межами, оскільки має унікальну ботанічну пам'ятку «Яблуня-колонія». Кролевецький музей ткацтва налічує понад 700 експонатів, близько 400 із яких – неповторні кролевецькі рушники. Найстаріший з них виготовлено у 1839 році. Раніше всі експонати зберігались у музейній кімнаті Кролевецької фабрики художнього ткацтва. Крім рушників, тут можна побачити старовинні фіранки, скатертини, рядна [13].

2.2. Характеристика туристської інфраструктури Сумської області

В області розвинена мережа колективних закладів розміщення: є один «чотирихзірковий» готель «Шафран» в обласному центрі, декілька «тризіркових», серед яких «Рейкарц» - відноситься до всесвітньо відомого готельного ланцюга.

Разом з тим можна зазначити, що у значній кількості готелів для тимчасового проживання туристів відсутній додатковий сервіс, а вже існуючі послуги пропонуються за досить високу ціну. Оскільки більшість подорожуючих – молодь, то для них такий тип проживання буде дороговартісним.

Саме тому постає проблема в створенні хостелів і не лише в містах, але й упродовж розроблених маршрутів, які на сьогодні є діючими. Це

потрібно для тих, хто не хоче організувати відпочинок у менш комфортних умовах туристського кемпінгу й користуватися послугами прокату спорядження (наметів).

Сумщина багата гастрономічними традиціями, тому мережа закладів харчування Слобожанщини досить розвинена. Ресторани, кафе дотримуються різної тематичної концепції як місцевої кухні, так і кухонь народів світу.

Нажаль, транспортна інфраструктура області розвинена не достатньо. Сумщина не знаходиться у межах транспортних коридорів, тому при складенні туристських маршрутів операторам потрібно зважати на транспортну логістику. Більшість турів до області здійснюються автомобільним транспортом.

Залізничними вузлами є такі міста як Суми, Конотоп, Ворожба, Дружба, але вони не задовольняють у повному обсязі попиту на обслуговування залізничним видом транспорту. Кількість пропозицій прямих сполучень з іншими обласними центрами країни є не достатньою; також є незручним час відправлення та прибуття потягів, відсутність умов для перевезення габаритного туристського спорядження.

Відмічається також низька частка промаркованих туристських маршрутів. В області встановлено 24 туристичних знаки на туристичних маршрутах, тоді як туристичних пам'яток – більш ніж 3 тисячі.

Отже, можна сказати, що туристична інфраструктура в області розвинена слабо, але згідно з Програмою сталого розвитку туризму в області на 2018 – 2022 рр. місцева влада змінить її стан на краще.

РОЗДІЛ 3

РОЗРОБКА АКТИВНОГО ТУРУ «СУМЩИНА ЕКСТРЕМАЛЬНА»

Мета туру: ознайомлення з туристичним потенціалом Сумського регіону з використанням активних засобів пересування, екскурсійною та івент – складовою.

Завдання:

1. Залучення туристів до здорового способу життя засобами активного туризму.
2. Ознайомлення туристів з природними, історико-культурними об'єктами Сумщини та залучення їх до туристського фестивального руху.
3. Розвиток фізичних і духовних сил людини; виховання патріотичних, естетичних, моральних, трудових якостей особистості.

1	Назва туру	Сумщина екстремальна
2	Тематика туру	Активний з екскурсійно-пізнавальною складовою
3	Нитка маршруту	м. Суми – с. Могриця – с. Миропілля – с. Запсілля – ур. Зелений Гай – м. Суми
4	Вид нитки маршруту	Кільцевий
5	Засіб пересування	Комбінований (водний, велосипедний) Велосипедна ділянка маршруту: м. Суми – с. Могриця – с. Миропілля – с. Запсілля Водна ділянка маршруту: ур. Зелений Гай – м. Суми
6	Категорія туристів	Молодь
7	Склад туристської групи	9 – 15 осіб
8	Тривалість маршруту	6 днів
9	Розміщення	Проживання у кемпінгу (туристських

		наметах)
10	Харчування	Забезпечується організаторами
11	Необхідний персонал	Гід-провідник
12	Послуги страхування	Включені у турпродукт

День 1. Збір групи о 9⁰⁰ на Сумському автовокзалі. Вихід групи на маршрут м. Суми → с. Могриця. Відстань між пунктами 46 км, спосіб пересування – велосипедний.

Місце прибуття – заказник «Банний Яр», у якому організовується екскурсійне відвідування даного об'єкта.

Знаходиться в Сумському районі в лісовому масиві між смт Кияниця та с. Могриця. Площа 236 га. Починаючи з 1974 року цей об'єкт є ботанічним заказником загальнодержавного значення. Один із найбільших в Україні осередків типових, занесених до Зеленої книги України, східноєвропейських кленово-липово-дубових лісів, що перебувають під особливою охороною. Єдине відоме на Лівобережжі України місце зростання реліктової рослини, занесеної до Червоної книги України – лунарії оживаючої. У трав'яному покриві трапляється рослина, занесена до Червоної книги України – цибуля ведмежа; з рідкісних – реліктові зірочник гайовий та папороть страусове перо. Серед представників фауни, занесених до Червоної книги України, – борсук, мідянка, жук-олень, джміль моховий, стрічарки блакитна та тополева, красотіл пахучий [1].

Передбачена ночівля групи. Увечері організовується анімаційна програма у вигляді змагань з нічного орієнтування на місцевості.

День 2. Вихід групи на відрізок маршруту с. Могриця → с. Миропілля → с. Запсілля.

Відстань між пунктами 23 км, спосіб пересування – велосипедний.

У давнину Миропілля було великим і розвинутим містом, із заводами та купецькими маєтками. Про колишню велич нагадують старовинні

напівзакинуті будівлі, а також велична Миколаївська церква. Цей храм і є головною пам'яткою Миропілля і однією з найцікавіших на Сумщині. Він має найвищу у Сумській області п'ятиярусну дзвіницю (50 метрів заввишки), а також унікальну, п'ятиапсидну, будову (апсида — виступ будівлі, перекритий куполом чи напівсклепінням, у церквах це вівтарна частина).

Цікаво, що Миропілля історично може позмагатись за першість із Сумами. Воно отримало статус міста вже у 1670 році, тоді як Суми — у 1780 році. В наступному році тут заснували Білогородський монастир, відомий також як Миколаївська пустинь.

Зараз від монастиря залишилася Миколаївська церква, збудована у 1885 році. Частково збереглася кам'яна огорожа від монастиря [15].

Село Запсілля знаходиться на лівому березі річки Псел. Головна і єдина пам'ятка Запсілля - Троїцька церква. Відомо, що вже у 1671 році у Запсіллі, яке тоді було частиною міста Миропілля, вже був дерев'яний храм на честь Святої Трійці. Церква проіснувала не одне століття до того, як на її місці побудували новий кам'яний храм, також присвячений Трійці. Рік будівництва церкви в реєстрі пам'яток Сумщини не зазначається. Різні джерела кажуть і про XVIII, і про кінець XIX століття.

Троїцька церква розташована на східній околиці села, північним фасадом звернена до центральної вулиці, яка проходить через усе село. Раніше вона була оточена кам'яною огорожею, від якої зберігся фрагмент західної частини з воротами. Церква виконана в «російському» стилі, цегляна, тинькована, однефна, безстовпна. Домінуючу роль в зовнішньому вигляді церкви грає двох'ярусний кубічний об'єм, перекритий низьким наметом і увінчаний центральною главою і декоративними главками по кутах. До нього примикають знижена, прямокутної форми апсида і притвор з дзвіницею (зберігся перший ярус) [7].

На обладнаному березі р. Псел організуємо бівуак, і саме з цієї точки туристська група стартуємо по воді. До місця туристського табору організатори доставляють плав засоби – байдарки, і забирають велосипеди.

Туристам буде запропоновано під керівництвом досвідченого інструктора (гіда-провідника) набути навичок збору транспортного засобу самостійно.

До вечірньої програми входить відпочинок біля вогнища «у колі друзів» з конкурсом на краще приготування туристської страви.

День 3. Вихід групи на відрізок маршруту с. Запсілля → с. Велика Рибиця.

Відстань між пунктами 20 км, спосіб пересування – байдарка.

Конкурс туристської пісні.

День 4. Вихід групи на відрізок маршруту с. Велика Рибиця → дитячий лагерь «Зоряний».

Відстань між пунктами 18 км, спосіб пересування – байдарка.

На цій ділянці маршруту ми проходимо повз с. Могриця, під час однієї із зупинок відвідаємо Крейдяний кар'єр.

Земля крейдового періоду – так жартома називають місцеві мешканці білі скелі Могриці. Двісті мільйонів років тому на цьому місці було море. Сьогодні туристи можуть знайти сліди цієї давньої водойми – залишки мушель та морських молюсків. Саме із залишків дрібних частинок черепашок, морської води та водоростей і утворився крейдяний кар'єр. За радянських часів тут видобували крейду, а після розпаду СРСР кар'єр поступово занепав [21].

День 5. Вихід групи на відрізок маршруту дитячий лагерь «Зоряний» → ур. Зелений Гай.

Відстань між пунктами 20 км, спосіб пересування – байдарка.

По приходу до урочища, група потрапляє на щорічний фестиваль туризму та активного відпочинку «Стрекоза» (СТРЕ – поділ команд по річці Стрелка, Ко – Ковпаківський район, За – Зарічний район).

День 6. Першу половину дня група приймає участь в конкурсах та змаганнях фестивалю, а ближче до вечора група повертається до м. Суми.

Програма фестивалю

П'ятниця, 7 червня

Прибуття учасників, розміщення

Субота, 8 червня

8.00 – 18.00	реєстрація учасників фестивалю
9.00	відкриття фестивалю
9.30 – 13.00	змагання з орієнтування на місцевості
11.00 – 14.00	змагання на дитячій смузі перешкод
13.30 – 18.00	змагання на дорослій смузі перешкод
12.00 – 17.00	майстер-класи, водні прогулянки на «рафті», конкурси
17.00 – 18.00	«танцюємо зумбу»
19.00 – 22.00	концерт

Неділя, 9 червня

9.00 – 13.30	змагання на воді - рафтинг
14.00 – 14.30	перетягування канату
15.00 – 15.30	нагородження, підсумки, закриття фестивалю
16.00	від'їзд

ТРЕКОЗА

Таблиця 3.1

Склад меню активного туру

День	Сніданок	Обід	Вечеря
1	-	Бутерброди з ковбасою	Каша гречана з тушкованим м'ясом, хліб, чай, згущене молоко
2	Каша перлова з тушкованим м'ясом, хліб, чай	Сухарі, консерви	Суп гречаний, хліб, чай з печивом
3	Каша рисова, ковбаса, хліб, чай	Сухарі, ковбаса, сухофрукти, печивом	Суп з м'ясом, хліб, цукерки, чай
4	Макарони з тушкованим м'ясом, хліб, чай з печивом	Сухарі, консерви	Суп з рисом, макарони, хліб, чай
5	Каша перлова, чай, згущене молоко	Ковбаса, сухарі, печиво	Суп з макаронами, хліб, чай
6	Каша рисова з тушкованим м'ясом, хліб, чай	Сухарі, консерви, сухофрукти	Суп з рисом, хліб, чай з цукерками

Таблиця 3.2

Розрахунки щодо прокату туристського спорядження

№ з/п	Ціна на групу 9 осіб	Ціна на групу 15 осіб
Прокат велосипедів		
1	4860 грн. (270грн.* 2 дні * 9 чол.=4860 грн.)	8100 грн. (270грн.* 2 дні * 15 чол.=8100 грн.)
Прокат байдарок		
2	4050 грн. (1350 грн.*3 шт. =4050 грн.)	6750 грн. (1350 грн.*3 шт. =4050 грн.)
Прокат наметів TERRAINCOGNITA KSENA-3		
3	1350 грн. (450 грн. * 3 шт. = 1350 грн.)	2250 грн. (450 грн. * 5 шт. = 2250 грн.)
Прокат спальних мішків TERRA INCOGNITA SIESTA 300		
4	1530 грн. (170 грн. * 9 осіб = 1530 грн.)	2250 грн. (170 грн. * 15 осіб = 2250 грн.)

Прокат карематів (килимок для сну)		
5	900 грн. (100 грн. * 9 осіб = 900 грн.)	1500 грн. (100 грн. * 15 осіб = 1500 грн.)
Прокат тента від дощу/сонця		
6	230 грн.	
Прокат казанка (від 6 л)		
7	2 шт. – 260 грн.	3 шт. – 390 грн.

Таблиця 3.3

Розрахунок харчування для туристської групи

№	Найменування продукту	Вартість за 1 кг(шт.) /грн.	Кількість (кг)	Сума (грн.)
1.	Крупа рисова	18	0.5	9
2.	Крупа гречана	30	0.5	15
3.	Крупа перлова	12	0.2	2.40
4.	Хліб сушений (сухарі)	32	0.7	22.40
5.	Макарони	15	0.3	4.50
6.	Ковбаса	150	0.5	75
7.	Консерви	15	1	45
8.	М'ясо тушковане	90	1	180
9.	Картопля	5	0.5	2.50
10.	Морква	4	0.3	1.20
11.	Цибуля	8	0.3	2.40
12.	Печиво	32	0.3	9.60
13.	Цукерки	50	0.4	20
14.	Сухофрукти	70	0.3	21
15.	Згущене молоко	35	1	70
Разом (на 1 особу)			7,8	480
Разом на групу 9 осіб				4320
Разом на групу 15 осіб				7200

Таблиця 3.4

Вартість послуг страхування

Для групи 9 осіб	Для групи 15 осіб
1125 грн. (125 грн. * 9 осіб = 1125 грн.)	1875 грн. (125 грн. * 15 осіб = 1875 грн.)

Таблиця 3.5

Послуги гід-провідника

Для групи 9 осіб	Для групи 15 осіб
3000 грн.	5000 грн.

Таблиця 3.6

Собівартість туру для різного складу групи

Для групи 9 осіб	Для групи 15 осіб
21,625 грн.	35,545 грн.

Ціна для одного туриста(при наборі групи 9 осіб): 2402 грн.

Ціна для одного туриста (при наборі групи 15 осіб): 2369 грн.

Ціна для туриста з націнкою туристичного підприємства в розмірі 20%:

При наборі групи 9 осіб – 2882 грн.

При наборі групи 15 осіб – 2842 грн.

ВИСНОВКИ

Дослідження туристичної галузі Сумської області свідчить про те, що регіон досить привабливий для туристичного відвідування, адже тут є велика кількість ресурсів для розвитку різних видів туризму, а саме: екскурсійного, активного, фестивального, паломницького, сільського тощо.

Сумщина насичена різноманітними природними та історико-культурними об'єктами, які можуть бути використані у роботі туристських підприємств та у позиціонуванні регіону як атрактивної дестинації. Мережа об'єктів туристської інфраструктури допомагає створенню різноманітних турпродуктів для різної категорії споживачів.

Функціонування існуючих маршрутів, розроблених та впроваджених у туристичну діяльність області допомагають ознайомитись туристам з багатою природою та історико-культурною спадщиною краю. Чотири маршрути увійшли до Програми сталого розвитку туризму в Сумській області на 2018 – 2022 рр.

Разом з тим необхідно зазначити, що наявний туристичний потенціал використовується не в повному обсязі. Політична та економічна криза в Україні, слабка модернізація туристської інфраструктури, недостатня забезпеченість області висококваліфікованими фахівцями у сфері туристської діяльності гальмують розвиток регіонального туризму і вітчизняної туристської галузі в цілому.

Для розширення привабливості регіонального туризму запропоновано та впроваджено в туристичну діяльність області інноваційний активний тур «Сумщина екстремальна». Комбінований маршрут передбачає використання активних засобів пересування на велосипедах та байдарках на різних ділянках подорожі, а також програма туру сприяє розширенню світогляду громадян, спонукання їх до здорового способу життя шляхом залучення до туристського фестивального руху. Поєднання різнопланових заходів упродовж маршруту робить даний тур унікальним.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Банний Яр URL:http://esu.com.ua/search_articles.php?id=40292
2. ВИЙШОВ ДРУКОМ АТЛАС-ДОВІДНИК «ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ» URL:<http://sm.gov.ua/ru/arkhiv1/20265-8969669696965.html>
3. Глухів: стародавнє місто та гетьманська столиця URL:https://risu.org.ua/ua/relig_tourism/r_maps/regions/sumska/hlukhiv/52196/
4. Головне управління статистики в Сумській області URL:[//sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=126&level=3](http://sumy.ukrstat.gov.ua/?menu=126&level=3)
5. Дурович А. П. Маркетинг в туризмі: Учеб. посібник. 2-е изд., перераб. и доп. Минск: Новое знание, 2001. 496 с.
6. Заповідні скарби Сумщини / Під.ред. д.б.н. Т.Л. Андрієнко. Суми: В-во «Джерело», 2001. 208с.: 28 кольор. іл.
7. Запсілля URL: <http://ukrainaincognita.com/ru/sumska-oblast/krasnopilskyiraion/zapsillya/zapsillya>
8. Категорія: 7 природних чудес Сумщини URL: <https://sodbblog.wordpress.com/category/7-%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%87%D1%83%D0%B4%D0%B5%D1%81-%D1%81%D1%83%D0%BC%D1%89%D0%B8%D0%BD%D0%B8/>
9. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні Навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI, 2003. 300 с.
10. Корнус А. О., Удовиченко І. В., Леонтьєва Г. Г., Удовиченко В. В., Корнус О. Г. Географія Сумської області: природа, населення, господарство /. Суми: ФОП Наталуха А.С., 2010. 184 с.
11. Міста, в яких творилась історія та оживають старовинні легенди URL:<https://tsn.ua/tourism/10-legendarnih-mist-ukrayini-yaki-potribno-vidvidati-kozhnomu-950688.html>

- 12.Момонт Т. В. Основні фактори розвитку ринку туристичних послуг
Економіка. Управління. Інновації. 2012. №1 (7).
URL:http://tourlib.net/statti_ukr/momont4.htm
- 13.Музей Кролевецького ткацтва,
Кролевець URL:https://ua.igotoworld.com/ua/poi_object/99961_muzei-kroleveckogo-tkachestva.htm
- 14.Організація турів вихідного дня по річці Псел: навч.-метод. настанови /
[уклад. : В. М. Зігунов]. Суми : ФОП Цьома С. П., 2018. 24 с.
- 15.Подорожуємо Україною. Миропілля – незвідана і містична
Слобожанщина URL:https://ye.ua/podorozhi/25210_Podorozhuємо_Ukrayinoyi_Miropillya_%E2%80%9494_nezvidana_i_mistichna_Slobozhanschina.html
- 16.Природно-заповідний фонд Сумської області: Атлас-довідник. К.: ТОВ
«Українська Картографічна Група», 2016. 94 с.
- 17.Програма сталого розвитку туризму в Сумській області на 2018 – 2022
роки URL:http://sm.gov.ua/images/docs/turizm/17-session-37_7-skl.pdf
- 18.Путивль. Місто Ярославни у сльозах URL:
<http://ukrainaincognita.com/khramy-ta-monastyri/putyvl-misto-yaroslavny-u-slozakh>
- 19.Розвиток туристичного бізнесу
регіону URL:http://tourlib.net/books_ukr/shkola2-3.htm
- 20.Смолій В. А., Федорченко В. К., Цибух В. І. Енциклопедичний
словник-довідник з туризму / Передмова В. М. Литвина. К.:
Видавничий Дім «Слово», 2006. 372 с.
- 21.У крейдяних горах на Сумщині можна знайти «чортові
пальчики» URL:<http://vlasno.info/spetsproekti/2/tourism/item/18620>
- 22.Цьохла С. Ю. Систематизація факторів розвитку туристичної індустрії
Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.
Вернадского. Серия «Экономика и управление». 2009. Том 22 (61), №2.
С.373 – 380. URL:http://tourlib.net/statti_ukr/cjohla.htm

- 23.Школа І. М. Менеджмент туристичної індустрії: Навчальний посібник /
За ред. проф. І.М. Школи. Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. 662 с.
- 24.Яблуня-колонія URL: <https://7chudes.in.ua/nominaciyi/yablunya-koloniya/>